

в Україні як засіб протидії впливу капіталу [Електронний ресурс] / О. Іванов, Т. Тишук. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>. 4. Практичні можливості використання трансфертних цін [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://toplutsk.com/articles-article_579.html 5. Рокочучи В. В. Транснаціональні корпорації : навч. посіб. / В. В. Рокочучи. — К.: Ельбрус, 2001. — 325 с. 6. Трансфертне ціноутворення [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://alls.in.ua/59006-transfertne-cinoutvorennya.html>. 7. Управленческий учет / под ред. В. Паляя и Р. Вандер Вила. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 480 с. 8. Як Мінфін і податкова боротимуться з офшорами [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://real-economy.com.ua/publication/22/35598.html>

ТРАНСФЕРТНОЕ ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ КАК ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ

Охарактеризована сучасна практика функціонування транснаціональних корпорацій, в частині, через використання ними механізму трансфертного ціноустановлення.

TRANSFER PRICING AS ONE OF THE MECHANISMS OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

This paper describes the current practices of transnational corporations, particularly through their use of the mechanism of transfer pricing

Стаття надійшла 12.06.2013

УДК 657.42

В. В. Шляхетко

Українська академія друкарства

ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ (МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ)

Досліджуються особливості обліку основних засобів на теренах колишнього СРСР, а тепер у незалежних державах – Білорусі, Литві, Росії, Україні.

Облік, основні засоби, класифікація основних засобів, амортизація, критерії визнання

Просування України шляхом ринкових перетворень, трансформація суспільних відносин, розвиток міжнародних економічних зв'язків, кардинальні зміни в структурі і формах власності й інші реалії сьогодення визначають сучасний етап розвитку економіки. Будь-яка економічна діяльність неможлива без основних засобів, які відіграють визначну роль в активах сучасних підприємств.

Розгляд особливостей класифікації основних засобів для цілей нарахування амортизації з урахуванням міжнародного досвіду дасть змогу запропонувати шляхи для подальшого їх удосконалення.

Проблеми обліку й аналізу основних засобів ніколи не втрачали своєї актуальності і завжди залишалися дискусійними, що знайшло відображення в дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у розроблення теоретичних основ обліку й аналізу основних засобів зробили вітчизняні вчені З. М. Борисенко, Л. М. Бражнікова, Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, С. Ф. Голов, В. П. Завгородній, А. Г. Загородній, І. Я. В. Ошмарін, В. М. Пархоменко, М. С. Пушкар, І. Б. Садовська, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, П. Я. Хомин, М. Г. Чумаченко й ін. Ця проблема обґрунтована і в наукових працях зарубіжних дослідників Р. Ентоні, Дж. Ріса, А. Кальмеса, Л. І. Кулікової, К. Маттерна, З. Танхойзера, М. Метьюс, М. Перера, Я. В. Соколова, Б. Твісса, Е. Хендріксена, Л. Бернстайна.

Не зменшуючи важливості проведених наукових досліджень указаних авторів, слід зауважити, що глибокі і всебічні теоретичні дослідження в даній галузі з комплексним аналізом як вітчизняної, так і міжнародної облікової практики досить рідкісні, а іноді і зовсім відсутні.

Мета нашого дослідження – проаналізувати різноманітні підходи до класифікації основних засобів в історичному та міжнародному аспекті з метою уточнення ознак їх класифікації, критерії визнання основним засобом та методи нарахування амортизації основних засобів.

Для чіткої організації обліку велике значення має правильне визначення сутності основних засобів та їх класифікації. Якщо розглядати еволюцію такої економічної категорії, як основні засоби, то можна побачити, що першим ученим, який виділив це поняття, був А. Сміт. Однією зі складових основного капіталу він вважав наявність «... придбаних і корисних здібностей усіх жителів або членів суспільства. Придбання таких здібностей, ураховуючи також утримання їхнього господаря протягом його виховання, навчання й учнівства, завжди потребує дійсних витрат, що являють собою основний капітал, який нібито реалізується в його особистості. Ці здібності, що є частиною майна такої особи, водночас стають частиною багатства всього суспільства, до якого вони належать. Велику спритність й уміння робітника можна розглядати з тієї ж точки зору, як машини й знаряддя виробництва, що скорочують або полегшують працю і які, хоча і потребують певних витрат, відшкодовують ці витрати разом із прибутком» [10, с. 283].

К. Маркс [5] остаточно визначив головну розбіжність між видами капіталу, – що, на його думку, полягає в способі перенесення своєї вартості на виготовлений продукт. Так, оборотний капітал (у формі матеріалів, заробітної платні) одразу й повністю переноситься на виготовлений продукт. А основний капітал (у формі будівель, устаткування і т. ін.) не залишається одразу й повністю у виготовленому продукті, а переносить свою вартість на нього частинами.

Роберт Н. Ентоні до основних (необоротних) засобів відносить ті засоби, які передбачається використовувати протягом періоду, що перевищує один рік. При цьому основні засоби поділяють на відчутні (які можна побачити, відчуті) та невідчутні (які не мають матеріального змісту) [11].

Д. Рікардо розглядав капітал як частину багатства країни, яка зайнята у виробництві та необхідна для приведення в рух праці [9].

У СРСР існувала система класифікацій основних засобів для цілей нарахування амортизації, де було детально розписано об'єкти основних засобів відповідно до груп. Протягом 1954–1997 рр. система класифікації основних засобів для цілей нарахування амортизації змінювалася двічі – у 1971 і 1987 рр., причому деякі зміни були дуже суттєвими. Як зазначає І. Б. Воскобойніков, їх неадекватний облік при порівнянні видової структури основних засобів у різні періоди призводив до суттєвих викривлень у змістовних висновках, особливо при аналізі довгострокових тенденцій [2, с. 12].

До 1 січня 1971 р. для підприємств промисловості діяла «Типова класифікація основних фондів (основних засобів) народного господарства СРСР (без колгоспів)», затверджена ЦСУ СРСР 31 липня 1954 р. (КОЗ 1954). Класифікація основних засобів здійснювалася за галузями народного господарства згідно з діючим галузевим класифікатором. У цей період до виробничих основних засобів відносили «засоби праці, які цілком і багаторазово беруть участь у процесі відтворення і при цьому продовжують зберігати свою натуральну форму, зношуються поступово і переносять свою вартість на продукт частинами в міру зношування». До невиробничих належали «будинки, споруди та інші предмети довгострокового користування, призначені для обслуговування населення і невиробничих установ та організацій, що зберігають у процесі використання свою натуральну форму, зношуються поступово і втрачають свою вартість частинами в міру зношування».

З 1 січня 1971 р. замість діючого було введено новий єдиний класифікатор основних фондів, затверджений ЦСУ СРСР 30 квітня 1970 р. (КОЗ 1971).

У новому класифікаторі описання процедури галузевої класифікації основних фондів більш детальне. Виробничі основні засоби функціонують у сфері матеріального виробництва, неодноразово беруть участь у процесі виробництва, зношуються поступово і переносять свою вартість на створюваний продукт частинами, у міру зношування. Невиробничі основні засоби функціонують у галузях невиробничої сфери, беруть участь у процесі виробництва і призначені для цілей невиробничого споживання, у процесі використання зношуються поступово і втрачають свою вартість частинами, у міру зношування.

У Загальносоюзному класифікаторі основних фондів, затвердженому 17 вересня 1987 р. (ЗКОЗ 1987), прямих наказів для здійснення галузевої класифікації немає. Однак застосування детального кодування активів за допомогою шестизначних кодів, що враховує спеціалізоване технологічне призначення,

дозволяло вирішувати це завдання більш суворо, ніж раніше [2, с.20]. У ЗКОЗ 1987 р. виробничими основними засобами є засоби праці, що функціонують у сфері матеріального виробництва, які неодноразово беруть участь у виробництві матеріальних благ і зберігають при цьому свою натуральну форму, зношуються поступово і переносять свою вартість на суспільний продукт, котрий створюється частинами у вигляді амортизаційних відрахувань; невиробничі основні засоби – це засоби, які не беруть участі безпосередньо в процесі виробництва і призначені для цілей невиробничого споживання.

На даний час в Україні відповідно до Наказу Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації з 1997 р. діє Державний класифікатор основних фондів (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація основних фондів відповідно до Державного класифікатора основних фондів [3]

Код КОФ	Назва
100000	Будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої
110000	Будинки, будівлі
120000	Будівлі промислові і спеціальні та інженерні споруди
130000	Пристрої передавальні
200000	Транспортні засоби, включаючи вантажні та легкові автомобілі; меблі, офісне обладнання; побутові електромеханічні прилади та інструменти; інформаційні системи, включаючи електронно-обчислювальні та інші машини для автоматичного оброблення інформації
210000	Засоби транспортні, включаючи вантажні та легкові автомобілі
220000	Меблі, офісне обладнання
230000	Прилади та інструменти побутові електромеханічні
240000	Інформаційні системи, включаючи електронно-обчислювальні та інші машини для автоматичного оброблення інформації
300000	Інші основні фонди, що не ввійшли до груп 1 та 2, включаючи сільськогосподарські машини та знаряддя, робочу і продуктивну худобу, багаторічні насадження
310000	Машини та устаткування
320000	Худоба робоча та продуктивна
330000	Насадження багаторічні
340000	Інші основні фонди, ніде не класифіковані

У Податковому кодексі подана класифікація основних засобів (табл. 2), яка після його прийняття наближена до бухгалтерського обліку. Податковий кодекс разом з класифікацією основних засобів регламентує мінімально допустимі строки їх корисного використання.

Таблиця 2

Класифікація основних засобів та інших необоротних активів для нарахування амортизації та мінімально допустимі строки їх корисного використання відповідно до Податкового кодексу України [4, 6].

Бухгалтерський рахунок	Класифікація згідно з ПКУ		Мінімально допустимі строки корисного використання, роки
	Група	Назва	
101	1	Земельні ділянки	не визначений
102	2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
103	3	Будівлі	20
		споруди	15
		передавальні пристрої	10
104	4	Машини та обладнання	5
		з них інформаційне обладнання, зокрема:	2
105	5	Транспортні засоби	5
106	6	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
107	7	Тварини	6
108	8	Багаторічні насадження	10
109	9	Інші основні засоби	12
111	10	Бібліотечні фонди	не визначений
112	11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	не визначений
113	12	Тимчасові (нетитульні) споруди	5
114	13	Природні ресурси	не визначений
115	14	Інвентарна тара	6
116	15	Предмети прокату	5
117	16	Довгострокові біологічні активи	7

У цьому контексті цікаво дослідити особливості обліку основних засобів на теренах колишнього СРСР, а тепер у незалежних державах – Білорусі, Литві, Росії та Україні [1].

Білорусь

Основні засоби – це активи, призначені для використання в діяльності організації, у тому числі для виробництва продукції, виконанні робіт, наданні послуг, в управлінських потребах підприємства, а також для надання у тимчасове користування (тимчасове володіння і користування) [7].

Критерії визнання основним засобом

Очікується отримання економічних вигід від використання активу.
Активи використовують протягом періоду, що перевищує один рік.
Первісна вартість активів може бути достовірно визначена.

Майно, що має вартість понад 30 базових величин (30 мінімальних заробітних плат) на дату введення в експлуатацію.

Лімітом віднесення може бути обрана і більш низька вартість.

Класифікація (склад) основних засобів виходячи з їх функціонального призначення

Будинки.

Споруди.

Передавальні пристрої.

Машини.

Транспортні засоби.

Обладнання.

Виробничий інвентар.

Господарський інвентар.

Інші основні засоби.

Методи нарахування амортизації основних засобів

Лінійний.

Нелінійний із застосуванням методів:

суми чисел років;

зменшеного залишку із встановленим значенням коефіцієнта прискорення (може бути встановлений в інтервалі 1 – 2,5).

Виробничий.

Литва

Основні засоби – матеріальні активи, які приносять підприємству економічну вигоду протягом періоду, що перевищує один рік, і первісна (виробнича) вартість яких більша за мінімальну вартість основних засобів, визначена підприємством.

Критерії визнання основним засобом

Майно використовують протягом періоду, що перевищує один рік.

Підприємство очікує отримання економічних вигод від такого активу в майбутніх періодах.

Підприємство може точно визначити первісну вартість активу.

Первісна вартість активу перевищує мінімальну вартість необоротного матеріального активу, визначену підприємством на кожну групу активів.

Ризик, пов'язаний з використанням матеріального активу, підприємство бере на себе.

Класифікація (склад) основних засобів виходячи з їх функціонального призначення

Види групування основних засобів визначаються підприємством на власний розсуд.

Методи нарахування амортизації основних засобів

Прямолінійний.

Виробничий.

Кумулятивний.

Прискореної амортизації.

Росія

Основні засоби мають матеріально-речову форму, тривалий час експлуатуються і тому переносять свою вартість частинами на новостворений продукт – через нараховані суми амортизаційних відрахувань, які включають у витрати виробництва.

Критерії визнання основним засобом

Об'єкт основних засобів використовується при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг або для управлінських потреб підприємства.

Майно використовують протягом періоду, що перевищує один рік або протягом операційного циклу, якщо він перевищує один рік.

Підприємство не планує наступної перепродажі даного об'єкта.

Об'єкт здатний приносити підприємству економічні вигоди (дохід) у майбутньому.

Класифікація (склад) основних засобів виходячи з їх функціонального призначення

Групи предметів з терміном служби більше одного року, кожен з яких виступає для організації її інвентарним об'єктом.

Методи нарахування амортизації основних засобів

Лінійний.

Зменшуваного залишку, у тому числі із застосуванням коефіцієнта прискореної амортизації.

Списання вартості по сумі чисел років корисного використання (кумулятивний).

Виробничий.

Україна

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує для використання їх в процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких перевищує один рік (або операційний цикл, довший за рік) [8].

Основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [6].

Критерії визнання основним засобом

Існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання.

Вартість його може бути достовірно визначена [8].

Класифікація (склад) основних засобів виходячи з їх функціонального призначення

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів згідно з ПКУ наведена в табл. 2.

Методи нарахування амортизації основних засобів

Прямолінійний – річна сума амортизації визначається діленням вартості, що амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів.

Зменшення залишкової вартості – річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

Прискореного зменшення залишкової вартості – річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється.

Кумулятивний – річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

Виробничий – місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, що амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Таким чином, проведений аналіз особливостей обліку основних засобів у різних країнах свідчить, що, незважаючи на спільне походження (всі досліджувані країни вихідці з колишнього СРСР) та на використання МСФЗ як національних стандартів, у деяких з них існують певні як спільні, так і відмінні риси, що робить актуальним вивчення щодо природи цього цікавого та недостатньо розкритого питання.

1. Бухгалтерский учет в зарубежных странах: учеб. пособие / под ред. проф. Ф.Ф. Бутинца. – Житомир: ЖГТУ, 2007. – 480 с. 2. Воскобойников И.Б. Систематизация официальных публикаций показателей основных фондов российской экономики на приеме промышленности в 1970–2004 гг. / Воскобойников И. Б., Дрябина Е. В. – М.: Изд. дом Гос. ун-та. Высш. шк. экономики, 2009. – 64 с. (Препринт WP2/2009/04). 3. Державний класифікатор України «Класифікація основних фондів», затв. Держстандартом України від 19.08.97 р. № 507. 4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

підприємств і організацій від 21.12.99 р. № 893/4186. 5. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс; предсл. Ф.Энгельса; пер. И.И. Скворцова-Степанова. Т.2. М.: Политиздат, 1974. – 648 с. 6. Податковий кодекс України №2755-VI від 02.12.2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/document/279147/kodeks.rar> 7. Постановление Министерства Финансов Республики Беларусь. «Об утверждении Инструкции по бухгалтерскому учету основных средств в бюджетных организациях и признании утратившими силу некоторых постановлений и отдельного структурного элемента постановления Министерства финансов Республики Беларусь по вопросам бухгалтерского учета» от 31.10.2012г. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=W21226655&p1=1> 8. П(С)БО 7 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 2. 9. Рикардо Д. Сочинения / Д. Рикардо. – Т.1. – М.: Госполитиздат, 1941. – 288 с. 10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Наука, 1993. – 570 с. 11. Энтони Р. Н. Самоучитель по бухгалтерскому учету «Международный стандарт» / Р. Н Энтони. – М., 1998 – С. 145–170.

УЧЕТ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ: ОТ ПРОШЛОГО К НАСТОЯЩЕМУ (МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТ)

Исследуются особенности учета основных средств на территории бывшего СССР, а теперь в независимых государствах – Беларуси, Литве, России, Украине.

ASSET ACCOUNTING: FROM PAST TO PRESENT (INTERNATIONAL DIMENSION)

In the article were researched special features of fixed assets in the former Soviet Union, now independent states of Belarus, Lithuania, Russia and Ukraine.

Стаття надійшла 19.06.2013

УДК 658.1

Д.С. Лозовицький

Львівський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Аналізуються теоретичні та практичні аспекти методики управління діяльністю підприємства на основі використання сучасних інформаційних технологій. Розкривається суть етапів методики управління діяльністю на базі сучасних інформаційних технологій. Вивчаються складові елементи процесу управління діяльністю на базі сучасних інформаційних технологій. Пояснюються можливості методу моделювання у процесах управління діяльністю на базі ІТ-технологій.

Інформація, інформаційна система менеджменту, система управління, організація, методика, етап, інформаційні технології, Дж. Захман.

Зміна економічних і соціальних технологій у світі й Україні впливає на формування економічних відносин та відповідних методів управління підприємствами. Інформатизація суспільства ХХІ ст. вимагає постійного пошуку і за-